

Олена НИКОРАК

ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ ГУЦУЛЬСЬКОЇ ВИШИВКИ

Olena NYKORAK. On Historiography and Sources of Studies in Hutsul Embroidery.

У барвистому суцвітті української народної вишивки чільне місце посідає вишивка Гуцульщини. Поряд із керамікою, художньою обробкою дерева, ткацтвом, гуцульська вишивка є одним з найдавніших і найпоширеніших видів народного мистецтва України.

Гуцульські вишивки – це не тільки цінне надбання матеріальної та духовної спадщини нашого народу, а й важливе джерело вивчення його історії та культури. Орнамент вишитих гуцульських виробів доніс до нас елементи прадавніх знаків-символів. У традиційних виробках, оздоблених вишивкою, відображені особливості етногенетичних культуротворчих процесів цього історико-етнографічного району. Тому в загальноукраїнському контексті вишиті пам'ятки Гуцульщини є вагомим здобутком народної мистецької культури.

Глибокі традиції побутування вишивки на теренах Гуцульщини засвідчують численні історичні, літературні, фольклорно-етнографічні матеріали. Вишиті та інші мистецькі твори здавна привертала увагу краєзнавців, етнографів, істориків, мистецтвознавців і багатьох шанувальників української старовини.

Однак вишиті та інші мистецькі твори від початку, а особливо зі серед. XIX ст. дедалі інтенсивніше витісняються зі повсякденного вжитку виробами текстильної промисловості тощо. Реакцією на цей динамічний і незворотний процес відходу зі щоденного побуту вишитих, як і багатьох інших, мистецьких пам'яток було романтичне прагнення не лише провідних діячів української культури, прогресивної галицької інтелігенції та широкого кола громадськості, а й польсь-

ких, австрійських та інших ентузіастів наблизитися до джерел української старовини і якомога ширше популяризувати її. Перші принагідні відомості про традиційне вбрання гуцулів, зокрема й тих компонентів, які оздоблені вишивкою, містяться в працях таких дослідників, як І.Вагилевич, С.Витвицький, Я.Головацький, В.Шухевич, В.Поль, Л.Вайгель, І.Коперніцький, О.Кольберг, Ю.Шнайдер, К.Мошинський, Я.Фальковський, Р.Кайндль¹.

Унаслідок глибокого усвідомлення національно інтелігенцією цінності культурного минулого власного народу для його подальшого розвитку активізувався рух із збору унікальних мистецьких пам'яток. Крайці твори, в тому числі і вишиті, стають об'єктом не лише зацікавлення пересічних комерсантів, а й колекціонування аматорами-народознавцями.

Захоплення автентичними виробами сприяло творенню приватних колекцій вишивок. Перші починання історико-краєзнавчого колекціонування цінних історичних, етнографічних та мистецьких раритетів у західних областях України припадають на серед. XIX ст. Вони пов'язані, на-

¹Vahylevyč J. Huculove obyvatelé vychodního pohoří Karpatkého // Časopis Českého Museum.– Praha, 1838.– № 4.– S. 475–498; 1839.– № 1.– S. 45–68; Witwiski S. Rys historyczny o Huculach.– Lwów, 1863; Вітвицький С. Історичний нарис про гуцулів (переклад, передмова і примітки М.Васильчука).– Надвірна, 1993; Witwiski S. Huculy // Pamiętnik Towarzystwa Tatrzańskiego.– Kraków.– Т. 1.– 1876; Головацький Я.Ф. О народній одежде и убранстве Русинів или Русских в Галичине и северно-восточной Венгрии.– СПб., 1877.– 85 с., ил.; Шухевич В. Гуцульщина.– Ч. 1.– Львів, 1901.– С. 120–139; Pol W. Kilka rysów do opisanja Huculów na Bukowinie // Prace z etnografji północnych stoków Karpat.– Wrocław, 1966.– S. 141–182; Waigiel L. O Huculach. Zarys etnograficzny.– Kraków, 1887; Kopernicki I. O góralach ruskich w Galicji // Zbiór wiadomości do antropologii krajowej.– Kraków, 1889.– Т. 13.– Cz. 2.– S. 1–34; Kolberg O. Ruś Karpacka // Dzieła wszystkie.– Wrocław; Poznań, 1970.– Cz. 1.– Т. 54; Schneider J. Z kraju Huculów.– Lwów: Lud., 1899.– Т. 5.– 1900; Т. 6.– 1901; Т. 7; Moszyński K. Kultura ludowa Słowian.– Cz. 1. Kultura materialna.– Kraków, 1929.– S. 389–459; Falkowski J. Ze wschodniego pogranicza huculskiego.– Lud, 1936.– Т. 3; Falkowski J. Zachodnie pogranicze Huculszczyzny.– Lwów, 1937; Falkowski J. Północno-wschodnie pogranicze Huculszczyzny. Prace etnograficzne.– Lwów, 1938.– № 4; Kaindl R. Die Huzulen: Ihr Leben, ihre Sitten und ihre Volksüberlieferung.– Wien, 1894.– S. 56–59 (Переклад: З.Ф.Пенюк. Кайндль Р.Ф. Гуцули: їх життя, звичаї та народні перекази.– Чернівці, 2006.– 208 с.

самперед, зі спонтанною ініціативою приватних осіб і священнослужителів, які намагалися зберегти для нащадків ці пам'ятки – свідчення високого мистецького рівня української культури². Проте формування збірок, зокрема творів народного мистецтва, серед яких чільне місце посідають вишивки³, найбільше активізувалося в Галичині з другої пол. ХІХ ст., коли спостерігається пошвавлення громадсько-політичного руху прогресивних кіл галицької інтелігенції⁴.

Діячі культури краю, занепокоєні політичними та економічними умовами життя місцевих мешканців, одним із шляхів поліпшення їхнього становища вбачали в розширенні виробництва та піднесенні якості продукції зі сировини домашнього виготовлення на основі традиційних кустарних промислів⁵. Влаштовувалися численні промислові й сільськогосподарські виставки, які певним чином стимулювали створення осередків музейництва, працівники яких займалися проблемами розвитку промислів⁶. З іншого боку, виникнення мережі музеїв зумовлювалося необхідністю фахового збору експонатів та їхнього зберігання, а також потребою професійного дослідження й популяризації надбань національного мистецтва, в тому числі й декоративного.

Так, винятково важливу роль у пропаганді кращих зразків традиційної вишивки, як і ткацтва, кераміки, деревообробництва та інших галузей народної творчості, а також у їхній підтримці відіграли промислові й сільськогосподарські виставки. Вони відбувалися в Москві (1867), Перемишлі та Кракові (1870), Відні (1873), Коломиї (1880, 1883, 1885, 1887, 1888, 1912), Львові (1877, 1882, 1887, 1888, 1894, 1905), Станіславові (1879), Тернополі (1885, 1887), Празі (1891), Косові (1904), Стрию (1909). На них були широко представлені твори високого худож-

нього рівня найталановитіших на той час майстрів, зокрема й вишивальниць, із різних етнографічних районів Галичини.

Найбільш представницькою була Віденська всесвітня виставка (1873), на якій експонувалися найкращі на той час вироби домашнього промислу Галичини. Закуплені з цієї виставки твори декоративно-прикладного мистецтва, у тому числі й гуцульські вишивки, лягли в основу першої колекції майбутнього Міського музею художньої промисловості у Львові, заснованого 1874 р.⁷ У 1875 р. при музеї було створено Школу рисунків і моделювання. У 1882 р. Музей організував виставку жіночого рукоділля і виробів домашнього текстильного промислу⁸.

Плідна дослідницька і творча співпраця музейних працівників і Школи впродовж 1882–85 рр. увінчалася виданням під керівництвом Людвіка Вербицького серії альбомів із десяти великих зошитів “Зразки домашнього промислу селян на Русі” з кольоровими літографіями, докладно підібраними творами та зразками орнаментальних мотивів з усіх видів народного мистецтва Галичини. Зокрема, один із них, що вміщує зразки вишивок, підготовлений Л.Вербицьким, має передмову українською, польською, німецькою і французькою мовами. У цьому альбомі вміщено також зори вишитих виробів з Гуцульщини⁹.

З ініціативи відомих діячів культури, зокрема вчених Оскара Кольберга та Леопольда Вайгеля, а також графа Володимира Дідушицького у 1880 р. у Коломиї відбулася також етнографічна виставка творів із Гуцульщини, Покуття й Західного Поділля. На виставці експонувалися 24 комплекти народного вбрання. За матеріалами цієї виставки було видано каталоги¹⁰. В

²Свенціцький І. Про музеї і музейництво. Нариси і замітки. – Львів, 1920. – С. 5.

³Значна частина цих збірок на рубежі ХІХ–ХХ ст. лягла в основу кількох державних музеїв.

⁴У 1870–80-их рр. національно свідомо студентська молодь у Львові організувала краєзнавчі подорожі по різних районах Галичини для дослідження стану народних промислів / Див.: Франко І. Мандрівка руської молодіжі // Діло. – 1884. – № 85. – С. 1.

⁵Гарасимович І. Ярмарки і торги на Покутті. – 1888. – № 32.

⁶Скрипник Г.А. Етнографічні музеї України. – К., 1989. – С. 72.

⁷Згодом назва музею декілька разів змінювалася. Зокрема, в 1951 р. унаслідок об'єднання Музею художньої промисловості та Етнографічного музею НТШ новостворений заклад дістав назву Музей етнографії та художнього промислу, який тепер є структурним підрозділом Інституту народознавства НАН України.

⁸Павлюк С., Чмелик Р. Скарби Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України. – Львів, 2005. – С. 10.

⁹Вербицький Л. Зори промислу домашнього. Вишивання селян на Русі. – Львів, 1887. – 30 с.

¹⁰Turkawski M. Wystawa etnograficzna Pokucia w Kolomyji. – Kraków, 1880; Katalog der ethnographischen Ausstellung am 15 September 1880 in Kolomyja. – Kolomyja, 1880 (Переклад Ємчук А.Б.: Маркелій Туркавський. Ет-

унікальному подарунковому примірнику каталогу, що зберігається в Австрійській науковій бібліотеці, зображено й етнографічні типи в народному одязі¹¹. Фотографії з цієї виставки, зокрема й із зображенням гуцульського вбрання, зберігаються також у Музеї етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАНУ в м. Львові¹².

Водночас з Етнографічною виставкою Покуття (якою опікувалися польські барони і графи) в Коломиї експонувалася й інша, Господарсько-промислова виставка, або Виставка господарського промислу (яку організували українські священики). На цій виставці були представлені твори місцевих майстрів, зокрема й мальовничий гуцульський одяг, оздоблений вишивкою.

Іншим важливим освітнім і культурним осередком був приватний музей В.Дідушицького у Львові, заснований у 1960-их рр. Мистецькі твори цього музею, в тому числі й вишивки з Гуцульщини, експонувалися не лише на численних виставках у Галичині, а також у Кракові (1887), Відні (1890), Парижі (1898). Володимир Дідушицький тісно співпрацював з етнографом Володимиром Шухевичем, який зібрав для музею цінну колекцію гуцульських виробів домашнього промислу і вбрання. Підсумком плідної музейницької та наукової співпраці В.Шухевича з музеєм стало опублікування ним п'ятитомної монографії "Гуцульщина". У першій частині першого тому, зокрема в розділі "Гуцульська ноша", автор дав лаконічну характеристику вишитих компонентів одягу. У другій частині цього ж тому в розділі "Звичайні заняття гуцулів" він окремо проаналізував техніки вишивки та застосування їх при виготовленні найрізноманітніших видів традиційного жіночого та чоловічого вбрання (сорочок, переміток, сердаків, холошнів, онуч). Представлено також зразки найтиповіших взорів гуцульської вишивки¹³.

нографічна виставка Покуття в Коломиї. – Коломия, 2004. – 39 с.).

¹¹Шагало Р. Роль музеїв у становленні художньо-промислової освіти України наприкінці XIX – початку XX ст. (до 125-річчя Міського промислового музею у Львові) // Мистецтвознавство '99. – Львів, 1999. – С. 81–82.

¹²Фототека Музею етнографії та художнього промислу НАН України.

¹³Шухевич В. Репринтне відтворення видання 1899 р. –

Чільним осередком збирання й популяризації пам'яток української старовини, зокрема й вишитих компонентів народного вбрання, був Музей Наукового товариства ім. Т.Шевченка (НТШ), створений у Львові в 1895 р. під опікою та заходами Етнографічної комісії НТШ (голова І.Франко, секретар В.Гнатюк)¹⁴. Хоча музей упродовж двадцяти років працював на громадських засадах, поповнення збірок здійснювалося завдяки пожертвам української інтелігенції. Внаслідок відозв представників української еліти М.Грушевського, І.Франка, В.Гнатюка та ін. до громадськості про необхідність порятунку народних пам'яток¹⁵ значна частина національно-свідомої інтелігенції прилучилася до цієї важливої справи. Учені заохочували земляків збирати предмети традиційного побуту і дарувати їх музеєві¹⁶.

Найактивнішими ентузіастами збору експонатів були українські вчителі з сільських шкіл Галичини, зокрема Б.Заклинський, Л.Гарматій, А.Онищук, М.Кузьмак. Завдяки їх самовідданій збирацькій праці музей поповнився унікальними зразками гуцульського народного мистецтва – передусім одягу, оздобленого вишивкою, тканин, кераміки, писанок, виробів із дерева, металу та ін.¹⁷. Отже, завдяки наполегливій, цілеспрямованій праці провідних учених та ентузіазму широких кіл інтелігенції фонди музею НТШ поповнилися новими надходженнями. Етнографічна збірка музею, у свою чергу, визначила народознавчий профіль цього закладу. Музейна колекція спонукала також до глибшого вивчення традицій народного мистецтва і популяризації багатьма дослідниками.

Зокрема, варто відзначити, що впродовж сорока одного року активним збирачем вишитих, як і інших виробів із різних регіонів України, а також незмінним науковим працівником і охорон-

Верховина, 1997. – Ч. 1. – С. 146–165; Ч. 2. – С. 181–189.

¹⁴Свенціцький І. Про музеї і музейництво. Нариси і замітки. – 1920. – С. 24.

¹⁵Дійсні члени Товариства // Хроніка НТШ. – Львів, 1901. – Ч. 8. – С. 18.

¹⁶Діло. – 1912. – 9 вересня.

¹⁷Гошко Ю.Г. Музей етнографії та художнього промислу АН УРСР – 100 років // Доповіді наукової ювілейної конференції до 100-річчя Музею етнографії та художнього промислу. – К., 1976. – С. 4; Гонтар Т.О. Етнографічні колекції музею НТШ // Записки НТШ. – Праці секції етнографії та фольклористики. – 1992. – Т. 223. – С. 419–420.

цем фондів Етнографічного музею була відома вчена, дослідниця народного одягу і кераміки – Катерина Матейко¹⁸. У 1928–40-их рр. у цьому музеї працювала й інша вчена, самовідданий музейник Ірина Гургула, в полі зору якої було вивчення багатьох видів народного мистецтва, серед яких чільне місце посідає традиційне вбрання, зокрема вишивка¹⁹. З 1938 р. в Етнографічному музеї працювала й видатна художниця Ольга Кульчицька, яка, крім збирацької й дослідницької роботи здійснювала етнографічні зарисовки народного вбрання, у тому числі й оздобленого вишивкою, зокрема найбільше з теренів Гуцульщини, Покуття й Західного Поділля, які мають неопінену наукову вартість²⁰. Отже, ці непересячні наукові й творчі особистості, як і багато інших музейників-патріотів, крім наукової праці під час відряджень та експедицій зібрали значну кількість експонатів високої мистецької вартості, які послужили основою для наукових студій багатьох учених, народних майстрів та художників, викладачів і студентів, шанувальників української культури.

Не менш важливим осередком колекціонування й наукового дослідження вишивок, як і низки інших творів народного мистецтва, був Національний музей у Львові, створений у 1911 р. на базі Церковного музею (організованого в 1905 р.)²¹. За порадами І.Свенціцького В.Шухевич зібрав цінну колекцію рідкісних зразків вишивок з гуцульських сіл. Систематично організовували експедиції на Гуцульщину відомі дослідники українського народного мистецтва І.Гургула, С.Чехович та В.Свенціцька. Музей організовував виставки з фондів збірок, на яких серед інших творів

експонувалися й одягові вироби, оздоблені вишивкою, а також окремі зразки вишивок, у тому числі й гуцульських. Крім того, у 1936 р. у Львівському національному музеї створена була й окрема виставка народної вишивки²². Така популяризація творів традиційного мистецтва сприяла формуванню культурно-національної свідомості українців.

Одну з найкращих і найцінніших колекцій гуцульського народного вбрання, яка містить рідкісні зразки вишитих його компонентів, зібрав на поч. ХХ ст. для Державного музею етнографії в Санкт-Петербурзі видатний учений-антрополог, археолог і етнограф Федір Вовк²³. Колекція творів з Гуцульщини та інших регіонів України, а також матеріали польових досліджень вченого послужили йому основою для написання праці “Студії з української етнографії та антропології”²⁴. В розділі “Одежа” подано загальну характеристику крою різноманітних компонентів жіночого та чоловічого вбрання, вказано на оздоблення деяких із них вишивкою, однак не відзначено характерних особливостей декору таких виробів з тих чи інших регіонів України і, зокрема, з Гуцульщини.

Велика (приблизно 3000 експонатів) збірка унікальних творів українського мистецтва зберігається в Австрійському музеї народного мистецтва у Відні. Зокрема, з-поміж бойківського і покутського значну частину колекції складає гуцульське традиційне вбрання, оздоблене вишивкою.

Завдяки подвижницькій праці великої плеяди музейних працівників, жертводавців, колекціонерів вартісні вишиті вироби з Гуцульщини, як і багатьох інших етнографічних районів України, увійшли також до колекцій Музею українського народного декоративного мистецтва, Музею Івана Гончара та Державного музею народної архітектури та побуту (м. Київ), Закарпатського краєзнавчого музею, Закарпатського музею народної архітектури та побуту (м. Ужгород), Івано-Франківського краєзнавчого музею, Чернівецького краєзнавчого музею, Чернівецького художньо-

¹⁸Никорак О. Науковий доробок Катерини Матейко (1910–1995) // Народознавчі Зошити.– 1996.– № 4.– С. 217–221; Никорак О. Катерина Матейко (штрихи до життєпису з нагоди дев’яностоліття від дня народження та п’ятої річниці з дня смерті) // Мистецтвознавство’2000.– Львів, 2001.– С. 175–186.

¹⁹Моздир М.І. Ірина Гургула – дослідник народного мистецтва 1920–1930-х рр. До 95-річчя від дня народження // Мистецтвознавство’99.– Львів, 1999.– С. 191–200; Захарчук-Чугай Р.В. Світлій пам’яті Ірини Гургули (до 100-річчя від дня народження) // Мистецтвознавство’04.– Львів, 2004.– С. 147–154.

²⁰Гвоздевич С. Олена Кульчицька – етнограф і громадянин // Народознавчі Зошити.– 2001.– № 1.– С. 158–189.

²¹Двадцятиліття Національного музею у Львові // Діло.– 1931.– № 74–76.

²²Свенціцький І. Виставка народної вишивки.– Львів, 1936.– С. 3.

²³Украинцы XIX–XX в. Каталог-указатель этнографических коллекций / Составители Н.М.Хазова, О.В.Карпова.– Ленинград, 1983.– С. 16, 19.

²⁴Вовк Х. Студії з української етнографії та антропології.– К., 1995.– С. 124–170.

го музею, Чернівецького музею народної архітектури та побуту тощо.

Однак однією з найповніших, найбільших та найцінніших з огляду мистецької вартості є колекція Національного музею народного мистецтва Гуцульщини й Покуття ім. Й.Кобринського та його філіалу – Косівського музею народного мистецтва та побуту Гуцульщини. Великими шанувальниками гуцульського мистецтва були подружжя Є. і З.Сагайдачні з Косова. Вони зібрали цінну збірку гуцульської вишивки, яка згодом поповнила фонди музеїв Косова та Коломиї. Колекція гуцульської вишивки (Коломийського музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й.Кобринського), як і багатьох інших видів традиційного мистецтва, сформувалася, насамперед, завдяки невтомній праці завязаних музейників Володимира Кобринського, Любомира Кречковського, Мирослави Сахро, Ганни Пудик, Ольги Кратюк, Ірини Гуцуляк, Марти Базак, Ярослави Ткачук, Марії Тищенко, Ірини Федів, Олени Зотової, Марії Михайлівської, Лілії Мехно та інших працівників. Вони не лише активно збирали справжні твори мистецтва, а й залучали найталановитіших майстринь-вишивальниць до участі у виставках, закупували твори до музею, видавали каталоги й популяризували творчість провідних митців різних осередків Гуцульщини²⁵.

Отже, музейні колекції творів є одним із найдостовірніших джерел вивчення гуцульської вишивки. Вони складають велику цінність для фахівців різних галузей науки, які прагнуть наблизитися до розуміння розлогої мозаїчної картини вишитих wzorів Гуцульщини, дослідити не лише художньо-естетичні особливості цих творів, а й збагнути своєрідність духовно-мистецької сутності вишитих знаків-символів.

Одним із перших друкованих видань, у якому подано відомості про виставки в Коломиї, Тернополі та Чорткові, а також про вишивальні майстерні в Коломиї, Косові, Надвірній, Делятині та інших містах, був збірник “Народне

²⁵Виставка творів Ганни Юліанівни Герасимович / Проспект / Автор-упор. М.П.Сахро.– Івано-Франківськ, 1974.– 36 с., іл.; Виставка творів Ганни Яківни Киви: Проспект / Авт. упор. М.П.Сахро.– Івано-Франківськ, 1974; Виставка творів П.І.Шкрібляк-Хім'як. Каталог виставки / Авт. упор. М.П.Сахро.– Івано-Франківськ, 1982; Традиції і сучасність у творчості Ганни Вінтоняк. Каталог виставки / Авт. упор. М.П.Сахро.– Івано-Франківськ, 1982.

мистецтво Галичини і Буковини”²⁶. Глибока обізнаність відомої дослідниці народного мистецтва Ірини Гургули з вишивками західних областей України та чималий досвід музейницької й дослідницької праці послужили основою для написання статей про вишивку в тодішніх періодичних виданнях²⁷. Дослідженню вишивки та народного вбрання присвячена низка публікацій у періодиці Лідії Бурачинської – редактора часопису “Нова хата”²⁸.

На основі виставки народної вишивки, організованої 1936 р. в Національному музеї у Львові, І.Свенціцький та М.Федюк обґрунтували необхідність дослідження орнаменту української народної вишивки²⁹.

Деякі особливості вишивки одягового призначення із закарпатської частини Гуцульщини, зокрема Рахівщини, охарактеризовані в працях А.Кожмінової, С.Маковського та А.Ворона³⁰.

Поряд із писемними свідченнями суттєвим джерелом опосередкованого вивчення вишивки Гуцульщини, а також інших історико-етнографічних районів України, є етнографічні малюнки і світлини типажів у народному вбранні, зображення сцен родинної чи календарної обрядовості, традиційного побуту тощо. Зокрема, багатством і великою науковою цінністю виділяється серія малюнків видатної художниці Олени Кульчицької. Ці зарисовки з натури, зроблені впродовж 1928–46 рр. під час експедицій та відряджень у селах західних областей України, в тому числі й Гуцульщини, є достовірним етнографічним і мистецтвознавчим матеріалом. Крім відзна-

²⁶Народне мистецтво Галичини й Буковини.– К., 1919.– С. 27.

²⁷Гургула І. Видання українських вишивок з кінця XIX ст. // Нова Хата.– Львів, 1930.– № 6; Її ж. Про вишивку // Карпатська Україна.– Львів, 1939.– № 6.

²⁸Стельмащук Г. Дослідниця народного мистецтва // Мистецтвознавство'2000.– Львів, 2001.– С. 187–196; Її ж. Стельмащук Г.Г. Бурачинська – мистецтвознавець і етнограф // Читання пам'яті Святослава Гординського: Зб. наук. праць.– Львів, 1999.– Вип. 2/3.– С. 238–241.

²⁹Виставка народної вишивки.– Львів, 1936.– С. 14.

³⁰Kožminova A. Podkarpatská Rus. Práce a život lidu pos trance kulturní hospodářské a národopisne.– Praha, 1922.– 126 s.; Маковский С.К. Народное искусство Подкарпатской Руси.– Прага, 1925.– 158 с., іл; Ворон А.М. Заняття гуцулів // Підкарпатська Русь.– Ужгород, 1931.– № 9–10.– С. 212–218; Його ж. Підкарпатські гуцули // Підкарпатська Русь.– Ужгород, 1931.– № 7.– С. 149–153.

чення найхарактерніших рис жіночого й чоловічого вбрання, оздобленого вишивкою, автор підкреслила особливості конструкції одягу, докладно відтворила й найбільш важливі деталі орнаменту тощо. Значна частина цих малюнків увійшла до альбому “Народний одяг західних областей України”³¹, опублікованого 1959 р. Він містить вступну статтю та докладні аотації до ілюстрацій, які зробила Ірина Гургула. На основі глибокого вивчення комплексів народного вбрання, які зберігаються в фондових збірках музеїв, та унікальних авторських зарисовок³² їй вдалося створити також великий цикл акварельних творів, присвячених весільній обрядовості тощо.

Цінними з наукової точки зору є два альбоми: “Українське народне мистецтво. Тканини та вишивки”³³ та “Українське народне мистецтво. Вбрання”³⁴. У них вміщено не лише комплекти традиційного вбрання, оздобленого вишивкою з різних регіонів України і зокрема з Гуцульщини, а й окремі зразки вишитих компонентів сорочок (“уставки”, “дуди”, “прошивка”), кептарів тощо. Взори гуцульських вишивок увійшли також до комплекту листівок “Українські народні вишивки”³⁵.

Перші спроби дати коротку мистецтвознавчу характеристику локальних особливостей гуцульської вишивки зробили Ірина Гургула в науково-популярному нарисі “Народне мистецтво західних областей України”³⁶ та розділах до колективної

праці “Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва” та Олексій Соломченко в альбомі “Народні таланти Прикарпаття” і статтях³⁷, а також художники Григорій Смольський³⁸ та Ігор Боднар³⁹. При загальному аналізі українського, російського й білоруського народного вбрання на деякі локальні художні особливості гуцульського одягу, оздобленого вишивкою, звернула увагу російська дослідниця Галина Маслова⁴⁰. На загальноукраїнському тлі вишиті вироби Гуцульщини розглядають науковці, зокрема, А.Кулик, Л.Кравчук та Л.Ульянова як вагомимистецьке явище національної культури⁴¹.

Суттєвий внесок у дослідження традиційної вишивки Гуцульщини, як і багатьох інших історико-етнографічних районів України, зробила Катерина Матейко. Характеризуючи одягові комплекси різних регіонів України, вона відзначила особливості крою, технік виконання й декоративного вирішення їхніх вишитих компонентів. Зокрема, дослідниця приділила велику увагу висвітленню технік вишивання, аналізу мотивів орнаменту, композиції та колориту вишитих сорочок та інших складових традиційного вбрання різних локальних осередків Гуцульщини в монографії “Український народний одяг”⁴², статтях⁴³

³¹Кульчицька О.Л. Народний одяг західних областей Української РСР.– К., 1959.– 74 табл.; Художньо-меморіальний музей Олени Кульчицької.– Львів, 1978.– 79 с., іл.

³²Мистецькі вишиті твори, які послужили взірцем для замальовок, а також авторські малюнки художниці зберігаються у Львівському музеї етнографії та художнього промислу, Національному музеї у Львові та його філіалі – Художньо-меморіальному музеї О.Л.Кульчицької.

³³Українське народне мистецтво. Тканини і вишивки / Упор.: Манучарова Н.Д., Сидорович С.Й., Красицька І.Ф. Автор тексту Манучарова Н.Д.– К., 1960.– 173 іл.

³⁴Українське народне мистецтво. Вбрання / Упор. Колос С.Г., Гургула І.В., Лобановський Б.Б., Плюскевич О.Т. Автори тексту Колос С.Г., Гургула І.В. / За заг. ред. Гуслистого К.Г.– К., 1961.– 327 с., іл.

³⁵Українські народні вишивки / Упор. І.Ф.Красицька. Художник О.Г.Плюскевич.– К., 1961.– 18 табл.

³⁶Гургула І.В. Народне мистецтво західних областей України.– К., 1966.– 76 с., іл.; Її ж. Вишивка // Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва.– Львів, 1969.– С. 59–63, 167–171.

³⁷Соломченко О.Г. Ганна Герасимович // Народна Творчість та Етнографія.– 1965.– № 5.– С. 64–65; Його ж. Народні таланти Прикарпаття.– К., 1969.– С. 36–37; Його ж. Ганна Герасимович (28.III.1889 – 31.III.1974) – заслужена майстриня народної творчості України // Мистецькі студії 02.– Косів, 2002.– С. 150–154.

³⁸Смольський Г. Космацькі виставки // Народна Творчість та Етнографія.– 1968.– № 1.– С. 50–53.

³⁹Боднар І. Орнаментика карпатських вишивок // Народна Творчість та Етнографія, 1969.– № 2.– С. 55–58; Його ж. “Уставки” Космача та Верховини // Львівський державний інститут прикладного та декоративного мистецтва. VII наукова конференція.– Львів, 1996.– С. 14–15.

⁴⁰Маслова Г.С. Народная одежда русских, украинцев и белорусов в XIX – начале XX в. // Восточнославянский этнографический сборник.– Москва, 1956.– С. 543–757.

⁴¹Кулик А. Українське народне вишивання.– К., 1958; Кравчук Л.Т., Ульянова Л.М. Вишивка // Історія українського мистецтва.– К., 1970.– Т. 4.– Кн. 2.– С. 333; Її ж. Сучасна українська вишивка // Народна Творчість та Етнографія.– 1970.– № 1.– С. 13.

⁴²Матейко К.І. Український народний одяг.– К., 1977.– С. 65.

⁴³Матейко К.І. Локальні особливості одягу гуцулів кінця XIX – початку XX ст. // Культура та побут населення Українських Карпат: Матеріали республіканської наукової конференції, присвяченої 50-річчю утворення СРСР: Тези

та розділі “Вишивка”, до колективної монографії “Гуцульщина” (у співавторстві з Оленою Полянською)⁴⁴. Вагомим здобутком вченої є також етнографічний словник назв українського народного одягу “Український народний одяг”⁴⁵, у якому представлені регіональні та місцеві відмінності термінології одягу в говірках України XIX – поч. XX ст. У праці вміщено також значну кількість назв одягу з гуцульських сіл, окремі з яких стосуються й назв вишитих деталей одягу, мотивів орнаменту, технік вишивання тощо.

Окремі відомості про особливості вишивки закарпатської частини Гуцульщини подані в публікаціях І.Симоненка⁴⁶, М.Н.Шмельової⁴⁷ та О.В.Полянської⁴⁸.

Аналіз локальних особливостей вишитих компонентів одягу з Буковинської частини Гуцульщини здійснили у своїх монографіях і розвідках Т.Бушина⁴⁹, М.Костишина⁵⁰, Я.Кожолянка⁵¹ та

доповідей та повідомлень.– Ужгород, 1972.– С. 45–46; Ї ж. Локальные особенности одежды гуцулов // Карпатский сборник.– К., 1976.– С. 57–65.

⁴⁴Матейко К.І., Полянська О.В. Одяг // Гуцульщина: Историко-етнографічне дослідження.– К., 1987.– С. 189–203.

⁴⁵Матейко К.І. Український народний одяг. Етнографічний словник.– К., 1996.– 195 с.

⁴⁶Симоненко І.Ф. Народна вишивка Закарпаття // Матеріали з етнографії та художнього промислу.– К., 1957.– Вип. 3.– С. 57–85; Їго ж. Быт населения Закарпатской области // Советская Этнография'1948.– № 1.– С. 63–89.

⁴⁷Шмелева М.Н. Типы женской народной одежды украинского населения Закарпатской области // Советская Этнография.– 1948.– № 2.– С. 130–146; Ї ж. Из истории национального костюма украинцев Закарпатской области // Краткие сообщения Института этнографии АН СССР им. Миклухо-Маклая.– Москва; Л., 1950.– С. 19–30.

⁴⁸Полянская Е.В. Народная одежда гуцулов Раховского района // Карпатский сборник.– Москва, 1972.– С. 57–65; Ї ж. Особенности одягу населения Закарпаття // Народна Творчість та Етнографія.– 1976.– № 3.– С. 23–29; Ї ж. О сходстве и взаимовлиянии в одежде различных этнических групп Закарпаття // Карпатский сборник.– Москва, 1976.– С. 65–68.

⁴⁹Бушина Т. Декоративно-прикладне мистецтво радянської Буковини.– К., 1986.– С. 51–72.

⁵⁰Костишина М.В. Український народний костюм Північної Буковини. Традиції і сучасність. Чернівці, 1996.– 191 с., іл.; Ї ж. Художнє оформлення буковинського народного костюма гірської місцевості // Народна Творчість та Етнографія.– 1975.– № 4.– С. 54–56; Ї ж. Художественные особенности украинского народного костюма северной Буковины: Автореф. дис. канд. искусствоведения.– Москва, 1981.– 26 с.

⁵¹Кожолянка Я.І. Буковинський традиційний одяг. Че-

Г.Кожолянка⁵², а також О.Гасюк, М.Степан⁵³, А.Яківчук⁵⁴ і Л.Гаєва⁵⁵. Лаконічну характеристику вишитих компонентів гуцульського вбрання здійснили в своїх публікаціях М.Сахро⁵⁶, Я.Ткачук⁵⁷, Т.Гонтар⁵⁸, Г.Кива⁵⁹, Д.Гоберман⁶⁰. Аналіз локальних художніх особливостей гуцульської вишивки зроблений також у дослідженнях Т.Придатко⁶¹, О.Никорак⁶², Я.Олексюк⁶³, К.Сусак та Н.Стеф'юк-Кириченко⁶⁴, а також

рнівці; Саскатун.– 1994.– 260 с., 6 іл.; Кожолянка Я.І. Традиційний комплекс народного одягу Буковинської Гуцульщини // Проблеми Гуцульщини.– Чернівці, 1993.– С. 82–84.

⁵²Кожолянка Г.К. Народний одяг буковинської Гуцульщини // Кожолянка Г.К. Етнографія Буковини.– Т. 1.– Чернівці, 1999.– С. 304–308.

⁵³Гасюк О., Степан М. Художнє вишивання. Альбом.– К., 1983, 135 табл.; Ї ж. Буковинська народна вишивка: Альбом.– Едмонтон, 1999.– 90 с.

⁵⁴Яківчук А.Ф. Майстер вишивки Олена Гасюк // Народна Творчість та Етнографія.– 1985.– № 6.– С. 60–61.

⁵⁵Гаєва Л. Олена Гасюк – майстриня буковинської вишивки // Народний дім.– Коломия, 1993.– № 2.– С. 32–33.

⁵⁶Сахро М. Майстриня з родини Шкрібляків // Народна Творчість та Етнографія, 1972.– С. 99–101; Сахро М.П. Виставка творів Парасковії Шкрібляк-Хім'як // Народна Творчість та Етнографія.– 1976.– № 2.– С. 107–115.

⁵⁷Ткачук Я. Гуцульська та покутська вишивка: локальні художні особливості, функціональне призначення, матеріал і техніка виконання // Народний дім.– Коломия, 1993.– № 1.– С. 15–23.

⁵⁸Гонтар Т.О. Художні особливості народного одягу українців західних областей УРСР (кінець XIX – початок XX ст.) // Матеріали з етнографії та мистецтвознавства.– К., 1975.– С. 66–83.

⁵⁹Кива Г. Гуцульська художня вишивка // Жовтень.– Львів, 1976.– № 3.– С. 109–110.

⁶⁰Гоберман Д.Н. Искусство гуцулов.– Москва. 1980.– С. 36–38.

⁶¹Придатко Т.О. Тенденції розвитку сучасних художніх промислів // Народна Творчість та Етнографія.– 1977.– № 5.– С. 60.

⁶²Никорак О.І. Вишивка // Українське народознавство: Навч. посібник / За ред. С.П.Павлюка, Г.Й.Горинь, Р.Ф.Кирчіва.– Львів, 1994.– С. 375–383.

⁶³Олексюк Я. Гуцульські сорочки початку XX ст. зі збірки Івано-Франківського художнього музею // Мистецтвознавчий автограф.– Вип. 2.– Львів, 2007.– С. 199–204.

⁶⁴Сусак К. Художня вишивка села Вербоваць Косівського району // Мистецтвознавство'02.– Львів, 2003.– С. 89–99; Сусак К. Автохтонність у вишивальному мистецтві Гуцульщини // Вісник Національної Академії мистецтв.– Вип. 15.– Львів, 2004.– С. 154–168; Сусак К., Кириченко Н. Робота в матеріалі з художнього

Л.Семчук⁶⁵ та Р.Пилипа⁶⁶. Стисла інформація про найталановитіших майстрів вишивальниць із гуцульських сіл та містечок і їхні твори вміщена в журналах, альбомах, каталогах, довідниках та путівниках⁶⁷.

Значним внеском у вивчення традиційної української і, зокрема, гуцульської вишивки є мистецтвознавчі дослідження відомої вченої Раїси Захарчук-Чугай. Вона розглядає гуцульську вишивку як визначне локальне художнє явище в українському вишивальному мистецтві. Зокрема, в розділі "Вишивка" до колективної монографії "Гуцульщина", монографії "Українська народна вишивка" та низці інших публікацій авторка виокремила найважливіші центри вишивки⁶⁸, здій-

вишивання та моделювання одягу: Програма навчальної дисципліни.- Івано-Франківськ, 2003.- 46 с.; Стеф'юк-Кириченко Н.А. Мальована поезія космацької вишивки // Образотворче мистецтво.- 1999.- № 1-2; Кириченко Н. Вишивка Гуцульщини: її традиції і сучасний стан // Мистецькі студії'02.- Косів, 2002.- С. 17-19.

⁶⁵Семчук Л. Геометричні форми у вишивках Карпатського регіону // Народознавчі Зошити.- № 1-2.- Львів, 2002.- С. 142-145; Семчук Л. Композиційно-виражальна роль у вишивці // Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство.- Івано-Франківськ.- Вип. X-XI.- 2007.- С. 67-74.

⁶⁶Пилип Р.І. Композиційні принципи побудови орнаменту одягової вишивки гуцулів Закарпаття // Народознавчі Зошити.- № 3-4.- Львів, 2007.- С. 306-310; Пилип Р.І. Локальні особливості одягової вишивки українців закарпатської Гуцульщини // Вісник Львівської національної академії мистецтв.- Спецвипуск II.- Львів, 2006.- С. 234-244.

⁶⁷Музей народного мистецтва Гуцульщини.- Ужгород, 1970.- С. 70; Виставка народного мистецтва Української РСР. Каталог.- К., 1974.- С. 22-28; Державний музей етнографії та художнього промислу АН УРСР: Альбом.- К., 1976.- Іл. 24-29; Венгер Л. Сабадаш Михайлина - вишивальниця з Коломиї // Наша культура.- 1981.- № 1.- С. 11-13; Венгер Л. Орнаменти Михайлини Сабадаш // Народна Творчість та Етнографія.- 1984.- № 1.- С. 47-79; Персональна виставка Параски Клим і Георгія Гараса // Народна Творчість та Етнографія.- 1967.- № 3.- С. 109; Аронедь М.М. Виставка Березівських рушників // Народна Творчість та Етнографія.- 1982.- № 1.- С. 94; Чубук М.І. Орнаменти квітучого краю // Народна Творчість та Етнографія.- 1984.- № 5.- С. 90-91.

⁶⁸Чугай Р.В. Вишивка // Гуцульщина: Історико-етнографічне дослідження.- К. 1987; Ї ж. Українська народна вишивка. Західні області УРСР.- К., 1988.- 190 с., іл.; Родина Шкрібляків. Альбом // Автор-упорядник Р.В.Захарчук-Чугай.- К., 1979.- 67 іл.; Ї ж. Вишивка // Народні художні промисли УРСР.- К., 1981.- С. 9-19; Ї ж. Вишивка // Антонович Є.А., Захарчук-

снила глибокий аналіз системи художнього вирішення - композицій, мотивів, колориту, охарактеризувала творчі здобутки провідних вишивальниць різних локальних осередків.

У загальному контексті мистецтвознавчого аналізу українського національного вбрання різних регіонів та історико-етнографічних районів України, лаконічну характеристику вишитих компонентів гуцульського одягу зробили також сучасні дослідниці народного вбрання Галина Стельмащук та Майя Білан у монографії "Український стрій" та низці наукових статей⁶⁹.

Цінні відомості про народні назви мотивів орнаменту, композицій та окремих вишитих компонентів гуцульського традиційного вбрання, а також технік вишивання подав відомий дослідник народного мистецтва Михайло Селівачов у книзі "Лексикон української орнаментики"⁷⁰. Аналізу типових рис гуцульської традиційної і сучасної вишивки на поліфонічному загальноукраїнському тлі присвячено низку монографій, колективних праць і статей талановитої вченої Тетяни Карі-Васильєвої⁷¹.

Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво.- Львів, 1992.- С. 36-42; Ї ж. Гаптування і вишивка // Там само.- С. 133-156; Ї ж. Вишивка // Украинские Карпаты. Культура.- С. 161-166; Ї ж. Не забути взір, пісню, батьківську традицію // Чарівне веретено.- Львів, 1990.- С. 16-21.

⁶⁹Білан М.С., Стельмащук Г.Г. Український стрій.- Львів. 2000.- 326 с., іл.; Білан М.С., Стельмащук Г.Г. Народне вбрання Гуцульщини в контексті українського національного строю // Історія Гуцульщини.- Т. VI.- Львів, 2001.- С. 297-334; Стельмащук Г.Г. Одежда // Украинские Карпаты. Культура.- К., 1989.- С. 94-109; Білан М., Стельмащук Г. Народне вбрання на Гуцульщині // Артанія: Альманах.- 1999.- Кн. 5.- С. 51-57.

⁷⁰Селівачов М. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія).- К., 2005.- 400 с., іл.

⁷¹Кара-Васильєва Т., Чегусова З. Декоративне мистецтво ХХ ст. У пошуках "великого стилю".- К.: Либідь, 2005.- С. 76-78, 92-100; Ї ж. Художні промисли України: Альбом.- К., 1979.- 255 с., іл. У співавторстві з Н.М.Кисельовою, Н.М.Попенко, Т.О.Придатко; Українська вишивка: Альбом / Авт. тексту та упор. Т.Кара-Васильєва.- К., 1993.- 263 с., іл.; Ї ж. Українська народна вишивка.- К., 1996.- 96 с., іл. У співав. з А.О.Заволкіною; Кара-Васильєва Т., Чорноморець А. Українська вишивка.- К., 2002. У співав. з А.Д.Чорноморець; Ї ж. Традиції і сучасність гуцульської вишивки // Незмінні Карпати: живучі традиції гуцулів.- Нью-Йорк: Український музей, 1995.- С. 28-38; Ї ж. Українці: Історико-етнографічна монографія. 2 кн.- Кн. 2.-

Багатовікові традиції гуцульської вишивки стали джерелом творчої інтерпретації для багатьох народних майстринь-вишивальниць. Їхні здобутки у вишивці засвідчує серія альбомів про Стефанію Кульчицьку⁷², Ксенію Колотило⁷³, Михайлину Сабадаш⁷⁴, Марію Калиняк⁷⁵, Мирославу Шандро⁷⁶, Ольгу Возницю⁷⁷, Євгенію Геник⁷⁸, Ярославу Менкуш-Заневчик⁷⁹, Олену Кулинич-Стахурську⁸⁰. Широка палітра автентичних гуцульських вишивок представлена в альбомі І.Свйонтек⁸¹. Глибокому фаховому аналізу особливостей технік вишивання старовинних зразків гуцульської вишивки присвятили свою працю косівські дослідники й педагоги Катерина Сусак та Неоніла Стеф'юк⁸².

В Америці та Канаді про українську, зокрема й гуцульську, вишивку видаються каталоги⁸³

Опішне, 1999.– С. 223–233; Ї ж. Краса барв і ліній // Українські вісті (Нью-Йорк).– 1987; Ї ж. Давнина в рушниках. Народне мистецтво.– 1998.– № 1–2.– С. 3–5.

⁷²Кульчицька С. Альбом / Авт.-упоряд. Г.Савчук.– К., 1986.– 96 с., іл.

⁷³Колотило К. Альбом / Автор упоряд. Степан М.Г., передмова К.Колотило.– К., 1990.– 112 с., іл.; Ксенія Колотило: Альбом / Автор упоряд. Д.І.Богданова.– К., 1992.

⁷⁴Сабадаш М. Альбом / Авт. упоряд. О.О.Авраменко.– К., 1990.– 112 с., іл.

⁷⁵Калиняк М. Українська вишивка. Сучасне трактування: Альбом / Упоряд. Марія Калиняк. Вступ. стаття Р.Захарчук-Чугай та Т.Єндрієвської.– Львів, 2004.– 114 с., іл.

⁷⁶Шандро М. Гуцульські вишивки / Упоряд. М.Шандро. Вступне слово Р.Захарчук-Чугай.– Чернівці, 2005.– 50 табл., іл.

⁷⁷Возниця О. Вишивка моє життя / Авт. упорядн. Ольга та Олесь Возниці. Авт. статей Р.Федюк, Р.Захарчук-Чугай, О.Федорчук та Є.Дзядик.– Дрогобич, 2006.– 174 с., іл.

⁷⁸Геник Є. Вишивка. Ткацтво. Альбом-каталог / Авт. упоряд., передне слово Є.Шевченко. Вступ. стат. М.Симчич.– К., 2007.– 72 с., іл.

⁷⁹Менкуш-Заневчик Я. Альбом / Авт. вступ. статті Р.Захарчук-Чугай.– К., 2007.– 176 с., іл.

⁸⁰Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія.– Львів, 1996; Ї ж. Мистецтво української вишивки / Вступ. слово О.Кулинич-Стахурської. Передмова Р.Захарчук-Чугай. Післямова Р.Горака.– Львів, 2007.

⁸¹Свйонтек І. Гуцульські вишивки Карпат: Мистецтво орнаменту (Івано-Франківщина).– Т. 2.– Ч. 1.– Івано-Франківськ, 2005.– 285 с.

⁸²Сусак К.Р., Стеф'юк Н.А. Українська народна вишивка. Техніка, методологія, методика.– К., 2006.– 283 с., іл.

⁸³Традиційні мотиви в українській вишивці і тканинах.

і друкуються статті в журналі “Нове життя”; наукові розвідки в збірниках⁸⁴, а також ґрунтовні монографії. Зокрема, цінні відомості про вишивку Гуцульщини вміщені в книзі “Український народний одяг” (передмова – Лідії Бурачинської, розділ “До історії дослідження українського народного одягу” – Петра Одарченка)⁸⁵. Докладного вивченню технік вишивання автентичних українських, у тому числі й гуцульських, творів та досвіду українських вишивальниць із США, Канади та Австралії присвятила свою працю “Українські стіби” Тетяна Дяків-Онїл⁸⁶. Цінний ілюстративний та інформаційний матеріал про гуцульське вишите вбрання міститься також в альбомах “Наша Україна крізь віки” Петра Кравченка⁸⁷ та “Історія українського костюму” (англ. мовою) – автор-упорядник Юрій Ткач, автор ілюстрацій – Христина Сенків⁸⁸.

Унікальною в дослідженні гуцульської вишивки є книга Євдокії Сороханюк “Гуцульщина в низинці” (автор вступної статті Л.Волинець), присвячена глибокому вивченню лише однієї з найдавніших, найтиповіших і побутуючих дотепер технік гуцульської вишивки з родинної колекції⁸⁹. Праця містить більше 340 досконалих із мистецької точки зору зразків низинкової вишивки. Важливо, що всі взори представлені з лицевої та виворітної сторін. Це дозволяє фахівцям не лише краще опанувати техніку виконання, але й

Каталог / Автор. упор. О.І.Грабович.– Нью-Йорк, 1977.– 36 с., іл.; Українські вишивки. Вироби прикладного мистецтва. Каталог / Упор. О.І.Грабович.– Нью-Йорк, 1980.

⁸⁴Незмінні Карпати. Живучі традиції гуцулів / Куратор Л.Волинець. Автори статей Г.Сінсебо, М.Келлі, Т.Кара-Васильєва.– Нью-Йорк, 1995.– 38 с., іл.; Січонський В. Українська вишивка.– Франкфурт, 1947; Антонович К. Український народний одяг.– Вінніпег, 1964; Українське народне мистецтво. Нові надбання / Авт. статей “Український народний одяг і народна сорочка” Л.Волинець.– Нью-Йорк, 1990.

⁸⁵Український народний одяг / Упор. Бурачинська Л.– Торонто; Філадельфія, 1992.– 312 с., іл.; Одарченко П. До історії дослідження українського народного одягу // Український народний одяг.– Торонто; Філадельфія, 1992.

⁸⁶Дяків-Онїл Т. Українські стібки.– Рочестер, 1984.

⁸⁷Кравченко П. Наша Україна крізь віки / Передмова до альбому про українську ношу Г.Стельмахук та М.Білан.– К., 1999.– 156 с., іл.

⁸⁸History of Ukrainian costume / Yurij Tkach, Christina Senkiw.– Melbourne, 1986.– 62 s., tabl.

⁸⁹Сорохан Є. Гуцульщина в низинці.– Пенсокен, 2002.– 284 с., іл.

побачити красу вишуканого графічного візерунку. Українську, зокрема й гуцульську, вишивку як безцінний скарб пам'яті про рідний край, його значні культурні здобутки й багаті мистецькі традиції дбайливо зберігають українці, які в силу різних обставин проживають тепер у багатьох країнах світу. Як перлина українського мистецтва гуцульська вишивка представлена в музейних колекціях і приватних збірках багатьох країн світу: Білорусії, Росії, Литві, Латвії, Естонії, Грузії, Казахстані, Польщі, Румунії, Німеччині, Австрії, Франції, Англії, Австралії, США, Канаді та інших.

Безмежна туга і ностальгія за рідними краєм, його звичаями та обрядами в умовах багатонаціонального культурного середовища спонукали вихідців з Гуцульщини та інших регіонів України до самозбереження й самоутвердження в нових умовах та концентрації зусиль на дотримання своїх звичаїв, традицій та шанобливого ставлення до багатогранної мистецької спадщини українців. Вони були й талановитими вишивальницями та дослідниками, й ентузіастами-вчителями вишивки, й організаторами виставок, конкурсів тощо. Саме завдяки їхній самовідданій, жертовній праці та старанням великої когорти шанувальників народного мистецтва України зібрані унікальні експонати, укомплектовані збірки творів, які послужили основою для ретельного вивчення та популяризації вишивки на різних континентах.

Чи не найбільш ревно плекає і дбає про розвиток вишивки українська діаспора в США та Канаді. Зокрема, рідкісні зразки вишивок високого мистецького рівня зберігаються в Музеї Метрополітен (м. Нью-Йорк), в Музеї текстильного мистецтва (м. Вашингтон), Українського музею (м. Нью-Йорк), у Музеї при св. Андріївській церкві в Бавнд-Бруку, у культурно-освітніх центрах Філадельфії, Чикаго, у Музеї-архіві м. Клівленда, у музеях Сан-Дієго, Сан-Франціско, Стенфорду (США)⁹⁰, Українсько-

Канадському Архіві-Музеї Альберти в Едмонтоні (Канада), Провінційному музеї Альберти, Селі спадщини української культури, Едмонтонському відділенні Українського музею Канади (при православної катедрі св. Івана), а також Музеї Ліги Українських Католицьких жінок Канади (при українській католицькій катедрі св. Йосафата)⁹¹ та інших.

Автентичні зразки гуцульської вишивки, а також ті, що створені на їх основі, зберігаються й у багатьох інших церквах і музеях при них. Як відзначає невтомна дослідниця української вишивки, у тому числі й поза межами України, Раїса Захарчук-Чугай, "Жодне українське свято, важливі громадсько-політичні події не проходять без вишивки"⁹². Очевидно, тому вишивка перебуває під пильним оком музейних працівників, народних майстрів-вишивальниць та дослідників США й Канади. На особливу увагу заслуговують ґрунтовні праці, розвідки та дослідницько-популяризаторська робота науковців і фахівців-вишивальниць діаспори В.Січинського, В.Кузелі, В.Антоновича, Д.Горняткевича, Л.Ненадкевич, Е.Стецишиної, Т.Оніл, О.Воропая, Л.Волинець, Л.Бурачинської, Г.Кульчицької, І.Дзерович, О.Колодій, К.Кашубинської, І.Цегельської, М.Стахів, П.Одарченко, О.Грабович, М.Шуст, М.Стахів, І.Наконечної, Л.Зелик, Г.Довбуш⁹³. У своїх наукових працях і творчій діяльності вони в тій чи іншій мірі торкаються української традиційної вишивки, в тому числі й гуцульської.

Оригінальним, етнографічно достовірним матеріалом для наукового вивчення гуцульської вишивки різних локальних осередків є старовинні фотографії (кін. ХІХ – серед. ХХ ст.), зроблені як професійними митцями, так і аматорами. Серед найвидатніших фотохудожників, який з великою любов'ю і відчуттям краси натхненно уви-

17–28 травня 1993 р. – Чернівці, 1993. – С. 74–77.

⁹¹Тканина: виставка українського ткацтва / За ред. Радомира Білаша і Барбари Білберг. Авторі-упор. Рута Лисак-Мартинків і Надія Крептул. Передмова – Віра Кунда. – Едмонтон, 1988. – 63 с., іл.; Медвідський Б. Українсько-Канадський Архів-Музей Альберти в Едмонтоні // Народознавчі Зошити. – № 3. – 1999. – С. 160–163.

⁹²Захарчук-Чугай Р.В. Українська вишивка в США... – С. 27–34.

⁹³Захарчук-Чугай Р.В. Гуцульська вишивка поза Гуцульщиною // Праці Наукового товариства ім. Т.Шевченка. – Т. II. – Краєзнавство. – Косів, 2006. – С. 281–284.

⁹⁰Захарчук-Чугай Р.В. Її ж. Українська вишивка в США // Мистецтвознавство'02. – Львів, 2003. – С. 27–34; Її ж. Народне мистецтво Гуцульщини в США: творчість провідних майстрів // Сучасне народне мистецтво України: теорія і реальність. Матеріали Всеукраїнської наук. конференції. – Львів, 2002. – С. 13–15; Її ж. Народне декоративно-прикладне мистецтво Гуцульщини в збірках Українського музею Нью-Йорка // Проблеми Гуцульщини: Тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. – Москва; Косів

ковічний найхарактерніші типи гуцулів і гуцулок, одягнених переважно в традиційне святкове вбрання “пальма першості” по праву належить Миколі Сеньковському. На унікальних світлинах цього майстра знаходимо чимало таких компонентів старовинного вбрання, оздобленого вишитим орнаментом, як “перемітка”, “капці” тощо.

Наукову цінність складають також етнографічні фотографії гуцулів із різних сіл у традиційному вишитому вбранні Г.Дуткевича, О.Кіблера, В.Айбеля, В.Дроздєвича, Ю.Дуткевича, О.Юркевича, М.Гнатковської (з Коломиї), Ю.Сеньковського, Ю.Дороша (зі Львова), Б.Заклинського та ін. Значна частина таких фотографій зроблена була вченими НТШ⁹⁴.

Важливим джерелом вивчення вишитих компонентів гуцульського вбрання є, свого роду, літопис “Україна й українці”: історико-етнографічний мистецький альбом Івана Гончара (Галичина, Буковина)⁹⁵. У цьому унікальному виданні, який є своєрідною ілюстрованою енциклопедією української минувшини, уміщено не лише докладно атрибутовані фотографії гуцулів у традиційному вбранні кін. ХІХ – І третини ХХ ст., а також авторські замальовки найтипівіших для різних сіл вишивок. Вони мають неоціненну наукову вартість і є вагомим внеском у сучасну етнологію та мистецтвознавство.

Не менш вартісним в аспекті дослідження вишитих компонентів одягу гуцулів із різних сіл є також каталог листівок і фотографій “Мій рідний край”, ретельно зібраних і докладно систематизованих Петром Корпанюком⁹⁶, а також поштових листівок, створених Ярославом Петриком⁹⁷.

⁹⁴Вони зберігаються в основному в приватних колекціях (зокрема, Ю.Сеньковського, родини Дорошів та ін.), а також у фототеці Інституту народознавства НАН України, Національному музеї у Львові, Коломийському музеї народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й.Кобринського тощо.

⁹⁵Україна й українці: історико-етнографічний мистецький альбом Івана Гончара (Галичина, Буковина).– К., 2007. – 304 с.

⁹⁶Корпанюк П. Мій рідний край: Альбом-каталог листівок.– К., 2007.– 384 с.

⁹⁷Творчість Ярослава Петрака у поштовій листівці: Альбом-каталог / Упор. Валерій Ковтун, Сергій Полегенький.– Серія “Українське мистецтво у старій листівці”.– Вип. 1.– Коломия, 2003.– 108 с.; Україна в поштовій листівці видавництва Якова Оренштайна: Альбом / Упор. Валерій Ковтун, Сергій Полегенький.– Серія “Укра-

Декоративне вирішення народного вбрання здавна було джерелом творчих інспірацій найталановитіших українських митців. Зокрема, найбільш яскраво виражені асоціації з традиціями гуцульської вишитої одяжі можна побачити в живописних і графічних творах таких художників, як М.Вареня, О.Гнатюк, С.Гординський, В.Гришин, О.Довірак, О.Друченко, В.Дутка, В.Дядилюк, О.Заливаха, Л.Калитко, І.Кейван, З.Кецало, Ю.Крайківський, Е.Козак, Т.Копистинський, О.Коровай, А.Коринюк, О.Кульчицька, Й.Курилас, В.Кричинський, С.Коропчак, І.Лобода, Я.Лукавецький, Г.Малявський, А.Манастирський, В.Манастирський, В.Масик, М.Мороз, О.Новаківський, С.Обст, Ю.Панькевич, В.Петрук, О.Плешкан, Я.Пстрак, В.Розвадовський, Є.Сагайдачний, П.Сахро, Ю.Скандаков, Г.Смольський, М.Сосенко, О.Сорохтей, І.Труш, К.Устиянович, М.Фіголь, М.Ясінський, А.Шпак та інші.

Отже, навіть з побіжного, далеко не вичерпного огляду джерел, які тією чи іншою мірою торкаються гуцульської вишивки, бачимо, що гуцульська вишивка як важлива галузь українського національного мистецтва була предметом великого зацікавлення багатьох учених різних галузей науки, особливо етнографів, мистецтвознавців, а також художників і знавців народного мистецтва. Наявні дослідження засвідчують, що гуцульська вишивка, особливо кін. ХІХ – поч. ХХ ст., відзначається багатством і великою різноманітністю типів виробів, форм, композицій та колориту. За художнім вирішенням вона посідає вагомe місце в національній українській культурі. Гуцульська вишивка є найкращим доказом того, що її творці віддані високим духовним вартостям.

їнське мистецтво у старій листівці”.– Вип. 2.– Коломия, 2004.– 225 с.; З Коломиєю у серці. Творчість художників у поштовій листівці: Альбом / Упор. Валерій Ковтун, Сергій Полегенький.– Серія “Українське мистецтво у старій листівці”.– Вип. 3.– Коломия, 2005.– 154 с.; Коломия з минулого в сьогодення: Альбом / Упор. Валерій Ковтун, Сергій Полегенький.– Серія “Українське мистецтво у старій листівці”.– Вип. 4.– Коломия, 2005.– 156 с.